

Foto via debries.eu

Opzet infoquete zwerfafval

Novi Mores in samenwerking met Bovenkamers en Inspire to Act

Kirsten Ruitenburg, Anjo Travaille en Karin Bongers

10 februari 2021

NOVI MORES

INLEIDING

Doel vragenlijst

Het doel van deze infoquete is tweeledig. Enerzijds verkrijgt een gemeente inzicht in hoe inwoners tegen zwerfafval aankijken, in vervuilgedrag en wat burgers nodig hebben om meer schoon-gedrag uit te voeren. Anderzijds is de infoquete een instrument om mensen te informeren en te stimuleren tot meer schoon-gedrag door slimme bevraging.

Schoon gedrag

Onder schoon gedrag verstaan wij de volgende gedragingen:

1. Niets weggooien, achterlaten of verliezen in de openbare ruimte, dus afval bij je houden of op de juiste manier inleveren;
2. Helpen opruimen: af en toe wat oprapen, structureel een gebied schoonmaken of een afvalbak/container adopteren (participatie);
3. Monitoren, signaleren, melden hotspots, bijvoorbeeld met een app als BuitenBeter;
4. Anderen aanzetten tot schoon gedrag, bijvoorbeeld door aanspreken of een Supporter van Schoon sticker voor je ramen of op je deur.

We gaan ervan uit dat hier een volgtijdelijke ontwikkeling in zit tot maximaal alle 4 de schoongedragingen.

Tips voor afnemen vragenlijst

Wijze van afnemen

De vragenlijst kan op verschillende manier worden afgenomen door gemeenten:

- Online (op website/ verwijzing via socials). Voordeel is de eenvoudige dataverwerking en geen papierverspilling. Nadeel is de extra stap die mensen moeten zetten om mee te doen. Mensen moeten zelf naar een website gaan om de vragenlijst in te kunnen vullen. Dit kan gestimuleerd worden via sociale media (advertising) en bijvoorbeeld een uitnodiging om deel te nemen in de plaatselijke krant. Ook kunnen mensen thuis een brief/ flyer krijgen. Deze kan voorzien worden van enkele gedragstechnieken die mensen stimuleert om online de vragenlijst in te vullen. Een QR-code kan de extra stap vergemakkelijken.
- Per post (met retourenvelop). Voordeel is dat mensen direct de vragenlijst ontvangen en niet er zelf naar opzoek moeten. Een nadeel is dat het (onnodig) veel papierwerk oplevert. Mogelijk is het voor mensen (te) ingewikkeld om zelf de goede routing te volgen. Dan kan de vragenlijst vereenvoudigd worden tot één routing, zodat alle mensen dezelfde vragen krijgen. Nadeel hiervan kan zijn dat het minder inzichten oplevert en het handelingsperspectief minder goed aansluit bij deelnemers. Voordeel is dat mensen het zelfstandig kunnen invullen.
- Face tot face (aan de deur/ op straat/ bij een winkelcentrum). Het voordeel van deze manier is dat de enquêteur direct contact heeft met de deelnemer. De deelnemer kan meer tekst en uitleg geven bij het invullen. Dit kan de gemeente extra inzichten opleveren.
- Telefonisch. Voordeel is dat ook hier (evenals bij face to face) er doorgevraagd kan worden door de enquêteur. Nadeel is dat wellicht niet alle telefoonnummers bekend zijn bij de gemeenten.

Deelnamerespons vergroten

Wanneer de vragenlijst wordt afgenomen door iemand aan de deur, op straat of telefonisch, kan deelname gestimuleerd worden door de volgende technieken.

- Stel een beloning in het vooruitzicht (extrinsiek motiveren). Vraag bijvoorbeeld of ze mee willen doen en vertel dat ze de pen na afloop mogen houden. Of biedt een klein cadeautje aan gerelateerd aan het onderwerp zwerfafval (bijvoorbeeld een handschoen om afval te rapen).
- Plaats iemand in de rol van betrokken persoon/ iemand die geeft om een zijn leefomgeving (complimenteren of altercassen).
- Stel eerst een paar vragen waar (bijna) iedereen het wel mee eens is. Hierdoor reageren mensen een aantal keer met ja (ja-flow) en zijn ze sneller geneigd om ook ja te zeggen op deelname (kan weerstandgevoelig zijn).

Wanneer de vragenlijst per post wordt afgenomen of middels flyer/ brief wordt geworven om online invullen te stimuleren, kan deelname gestimuleerd worden door:

- Een duidelijke call to action om de vragenlijst in te vullen. Maak duidelijk wat je wil dat mensen gaan doen. Eventueel in aantal heldere stappen weergegeven.
- Een actieplan voor invullen kan helpen (implementatie intentie). Koppel een situatie aan gewenst gedrag.
- Beloon (extrinsiek motiveren en schaarste) de eerste 50 deelnemers met een klein cadeautje (knijper/ handschoenen/ plantje).

Afname vereenvoudigen bij telefonisch/ face-to-face

- De introductie van de vragenlijst is vrij lang voor telefonische/ face-to-face afname. De introtekst kan ter inspiratie gebruikt worden voor een verkorte versie, bijvoorbeeld: *Mogen we u een paar vragen stellen over zwerfafval en een schone leefomgeving?*
- Bij vragen met veel antwoordopties is het bij telefonische/ face-to-face afname makkelijker om de vraag te stellen en dan eerst een antwoord af te wachten. De enquêteur kan het antwoord dat gegeven wordt, zelf invullen en eventueel doorvragen met de andere antwoordopties. Als er geen antwoord komt, kan nog de ja/nee variant toegepast worden per antwoordcategorie. Hiermee wordt het meer een gesprek.
- Wanneer deelnemers moeite hebben met het beantwoorden van een open vraag, kunnen er antwoordcategorieën gegeven worden. Het is raadzaam dat de enquêteurs dan dezelfde antwoordcategorieën gebruiken.

Na afronding van de vragenlijst

De respons op de vragenlijst geeft een gemeente inzicht in de behoefte van inwoners met betrekking tot schoon-gedrag. Ook geeft het inzicht in wat de gemeente hiervoor kan organiseren. Algemeen raden we aan om in ieder geval het volgende te doen:

- Zorg dat er informatiepakketjes klaarliggen met zwerfafval gerelateerde acties (bijvoorbeeld hoe ze zwerfafvalpakker worden/ ambassadeur/ afvalbak kunnen adopteren/ etc.). Deelnemers die in de vragenlijst aangeven meer te willen weten kunnen zo'n pakketje ontvangen. Zorg dat dit binnen 2 weken gebeurt. De vragenlijst zit dan nog actief in het geheugen. Dit vergroot de kans dat ze er daadwerkelijk iets mee gaan doen. Appeleer bij het versturen aan de door hen ingevulde vragenlijst.

- Koppel enkele weken na afronding aan de inwoners terug wat er met de input gebeurt. Plaats na afloop van het onderzoek een bericht in de plaatselijke (en online) media. Laat zien hoeveel mensen hebben meegedaan en de schone leefomgeving belangrijk vinden (norm versterken). Deel de belangrijkste inzichten. Laat zien welke acties de gemeente gaat ondernemen n.a.v. de respons en geef tips voor mensen die aan de slag willen.

Strategie en opbouw vragenlijst

De vragenlijst start met vijf vragen over zwerfafval in de leefomgeving en hoe dit ervaren wordt door de deelnemer. Vervolgens wordt nagegaan wat het eigen gedrag van de deelnemer is in relatie tot zwerfafval (vraag 6). Afhankelijk van wat de deelnemer antwoordt op deze vraag, krijgt de deelnemer vervolgvragen en handelingsperspectief dat aansluit en voortbouwt op het eigen gedrag. Hiertoe onderscheiden we drie categorieën deelnemers. Voor iedere categorie hebben we specifiek doelgedrag en een strategie benoemd in onderstaande figuur. Bij iedere categorie worden 10 vervolgvragen gesteld, die hierop inspelen. Ten slotte worden voor iedere categorie enkele slotvragen gesteld over de infoquete zelf. Op deze manier kan achterhaald worden hoe deelnemers de infoquete ervaren. In onderstaande tabel zijn de categorieën, het doelgedrag en de strategie opgenomen.

	Type deelnemer	Gewenst gedrag	Strategie
Startvragen 1 t/m 6	Categorie A (vraag A7 t/m A16) Deelnemers die af en toe zwerfafval veroorzaken	Aanzetten tot het in de afvalbak gooien van hun eigen afval (schoongedrag 1) Aanzetten tot melding maken van (zwerf)afval overlast (schoongedrag 3)	Consistentie Self persuasion Sociale norm Weerstandsvermindering Makkelijk maken
	Categorie B (vraag B7 t/m B16) Deelnemers die eigen afval in afvalbak gooien en incidenteel ook afval oprapen	Behouden van het weggooien van eigen afval (schoongedrag 1) Aanzetten tot (meer op structurele basis) afval oprapen (schoongedrag 2) Aanzetten tot melding maken van (zwerf)afval overlast (schoongedrag 3)	Belonen Bevestigen Commitment versterken Altercasting
	Categorie C (vraag C7 t/m C16) Deelnemers die geregeld zwerfafval opruimen	Behouden van op structurele basis afval oprapen (schoongedrag 2) Behouden/ aanzetten tot melding maken van (zwerf)afval overlast (schoongedrag 3) Aanzetten tot het beïnvloeden van anderen tot schoon gedrag (schoongedrag 4)	Belonen Bevestigen Altercasting Commitment behouden

Startvragen

(Voor alle categorieën)

Als gemeente (*naam*) streven we naar een schone en prettige leefomgeving. De meeste inwoners van gemeente (*naam*) dragen hieraan bij door hun afval buiten netjes in de afvalbak te gooien. Ook steeds meer mensen rapen zwerfafval op en gooien het in de afvalbak. We zijn als gemeente (*naam*) benieuwd hoe jij omgaat met afval en wat je al doet of zou willen doen voor een schonere leefomgeving. Deze input kunnen we als gemeente gebruiken in de aanpak van zwerfafval.

1. Is een schone buurt belangrijk voor jou?
 - a. Ja, heel belangrijk
 - b. Ja, best belangrijk
 - c. Nee, niet belangrijk

2. Zie je weleens zwerfafval in jouw woonplaats?
 - a. Ja, heel vaak
 - b. Ja, soms
 - c. Nee, nooit (ga naar vr. 4)

3. Waar in jouw woonplaats zie je weleens zwerfafval? (meer antwoorden mogelijk)
 - a. In mijn buurt/woonwijk
 - b. Bij winkels en horeca
 - c. Bij wegen/fietspaden
 - d. In de natuur
 - e. Rondom afvalcontainers
 - f. Anders, namelijk: _____ (invulruimte)

4. Stoor jij je aan zwerfafval?
 - a. Ja, heel erg
 - b. Ja, een beetje
 - c. Nee

5. Wat stoort je het meest aan zwerfafval? (meer antwoorden mogelijk)
 - a. Ik vind het vies
 - b. Ik vind het slecht voor de gezondheid
 - c. Ik vind het slecht voor dieren en/ of milieu
 - d. Anders, namelijk: _____ (invulruimte)

Routingsvragen

6. Gooi jij weleens afval op de grond of laat je het weleens ergens achter?
 - a. Vaak >> [Ga naar Categorie A](#)
 - b. Soms >> [Ga naar Categorie A](#)
 - c. (Bijna) nooit >> *beantwoord vraag 6.1*

- 6.1 Raap jij weleens zwerfafval op?
- d. (bijna) nooit >> Ga naar categorie B
 - e. Soms >> Ga naar categorie B
 - f. Vaak >> Ga naar categorie C

Vragen Categorie A

A7. Soms heb je afval, maar is er geen vuilnisbak in de buurt om het netjes weg te gooien. Je kunt dan verschillende dingen doen om te voorkomen dat het op straat belandt. Welke van onderstaande opties spreekt je het meest aan?

- a. Afval mee naar huis nemen en het daar weggooien
- b. Afval bij me houden totdat ik een afvalbak zie
- c. Anders, namelijk: _____(invulruimte)

A8. In welke situaties vind jij het normaal om afval in een afvalbak te gooien? (meer antwoorden mogelijk)

- a. Als anderen hun afval ook in een afvalbak gooien
- b. Als er kinderen in de buurt zijn
- c. Als er dieren in de buurt zijn
- d. Als er voldoende afvalbakken zijn
- e. Anders, namelijk: _____(invulruimte)

A9. Op welke plekken vind jij het normaal om afval in een afvalbak te gooien? (meer antwoorden mogelijk)

- a. In het bos
- b. In het park
- c. Op het strand
- d. In een natuurgebied
- e. Anders, namelijk: _____(invulruimte)

A10. Stel er wordt bij jou in de buurt een opschoondag georganiseerd. Mensen uit jouw buurt gaan zwerfafval opruimen. Wanneer zou je overwegen om mee te doen? (meer antwoorden mogelijk)

- a. Als ik een persoonlijke uitnodiging van de organisatie/gemeente krijg
- b. Als een bekende mij vraagt om mee te doen, bijvoorbeeld een familielid, buurman of vriendin
- c. Als er gratis koffie en wat lekkers is
- d. Als de organisatie/gemeente zorgt voor handschoenen en knijpers, zodat ik het afval niet hoef aan te raken
- e. Als ik er een beloning voor krijg voor mijzelf, bijvoorbeeld een tegoedbon
- f. Als we er een beloning voor krijgen voor mijn wijk, bijvoorbeeld een speeltoestel
- g. Anders, namelijk: _____(invulruimte)

A11. Wat denk je dat voor andere mensen belangrijke redenen kunnen zijn om zwerfafval op te rapen en daarmee de omgeving schoon te houden?

_____ (invulruimte)

A12. Als je veel (zwerf)afval ziet liggen, bijvoorbeeld rondom een afvalcontainer, kun je dat melden bij de gemeente. Welke manier van melden spreekt jou het meest aan?

- Via de website van de gemeente (webadres invullen door gemeente)
- Bellen naar de gemeente (nummer invullen door gemeente)
- Foto sturen via een app (invullen door gemeente)
- Foto/locatie delen met de gemeente via sociale media (*facebook/twitter*)
- Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

A13. Wat zou jij nog extra kunnen doen voor een schone omgeving met minder zwerfafval?
_____ (*invulruimte*)

A14. Wil je meer informatie ontvangen over wat er in de gemeente allemaal gebeurt rondom de aanpak van zwerfafval, bijvoorbeeld over melden van zwerfafval of opschoonacties?

- Ja
- Nee >> *ga naar vraag 15*

A14b. Voor het ontvangen van informatie van de gemeente, kun je hier je emailadres doorgeven:
_____ (*invulruimte*)

A15. Heb je verder nog ideeën over de aanpak van zwerfafval die je wil delen met de gemeente?
_____ (*invulruimte*)

A16. Hoe beoordeel je deze vragenlijst?

Heel slecht Heel goed

Veel dank voor het invullen van deze vragenlijst en het meedenken over het schoonhouden van jouw omgeving. Wij zijn hier als gemeente (naam) heel blij mee!

Vragen voor Categorie B

B7. Steeds meer mensen ruimen weleens zwerfafval op. Dit kan op verschillende manieren. Welke van onderstaande manieren spreken jou aan? (*meer antwoorden mogelijk*)

- Af en toe zwerfafval oprapen dat je onderweg ziet liggen
- Af en toe een route lopen om zwerfafval op te rapen
- Meedoen aan een lokaal georganiseerd evenement zoals (invullen door gemeente) of een landelijk initiatief (zoals de landelijke opschoon-dag in maart)
- Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

B8. Er zijn verschillende gemeentelijke en landelijke initiatieven om zwerfafval op te ruimen. Welke van onderstaande initiatieven ken jij of heb je weleens van gehoord? (meer antwoorden mogelijk)

- a. Gemeente initiatief [*hier initiatief van gemeente invullen; bv Zappers*]
- b. Adoptie van een afvalbak of een milieustraatje
- c. Landelijke opschoondag van Nederland Schoon
- d. Beach clean-up tour van Stichting Noordzee
- e. World Cleanup Day georganiseerd door plastic soup foundation en Nederland Schoon
- f. Keep It Clean Day voor en door burgerinitiatieven
- g. Supporter van Schoon
- h. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

B9. Stel er wordt bij jou in de buurt een opschoon-dag georganiseerd. Mensen uit de buurt gaan zwerfafval opruimen. Wat kan jou motiveren om mee te doen? (meer antwoorden mogelijk)

- a. Een persoonlijke uitnodiging van de organisatie/gemeente
- b. Als een bekende mij vraagt om mee te doen; bijvoorbeeld een familielid, buurman of vriendin
- c. Gratis koffie en wat lekkers
- d. Een beloning voor mijzelf, bijvoorbeeld een tegoedbon
- e. Een beloning voor mijn wijk, bijvoorbeeld een speeltoestel
- f. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

B10. Wat zouden voor jou belangrijke redenen zijn om zwerfafval op te rapen en daarmee bij te dragen aan een schonere omgeving?

_____ (*invulruimte*)

B11. Gemeente (*naam*) wil haar inwoners graag op weg helpen. Wat kan de gemeente voor jou doen om het makkelijker of leuker te maken om een aantal keer per jaar zwerfafval op te ruimen? (meer antwoorden mogelijk)

- a. Mij in contact brengen met andere buurtbewoners/ bestaande clubjes die ook graag een schone leefomgeving willen
- b. Mij informeren over wat er in de gemeente allemaal gebeurt op dit vlak, bijvoorbeeld opschoonacties of resultaten daarvan
- c. Spullen beschikbaar stellen voor het opruimen (zoals handschoenen, knijpers, zakken)
- d. Mij een eigen gebied of rondje geven om zwerfafval op te ruimen
- e. Mij een beloning geven, bijvoorbeeld een vrijwilligersbijdrage
- f. Een spaarsysteem opzetten voor een beloning voor de wijk, bijvoorbeeld een speeltoestel
- g. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

B12. Als je veel (zwerf)afval ziet liggen, bijvoorbeeld rondom een afvalcontainer, kun je dat melden bij de gemeente. Welke manier van melden spreekt jou het meest aan?

- a. Via de website van de gemeente (*webadres invullen door gemeente*)
- b. Bellen naar de gemeente (*nummer invullen door gemeente*)
- c. Foto sturen via een app (*invullen door gemeente*)
- d. Foto/locatie delen met de gemeente via sociale media (*facebook/twitter*)
- e. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

B13. Wat zou jij nog extra kunnen doen voor een schone leefomgeving met minder zwerfafval?

_____ (invulruimte)

B14. Wil je meer informatie ontvangen over wat er in de gemeente allemaal gebeurt rondom de aanpak van zwerfafval, bijvoorbeeld over melden van zwerfafval of opschoonacties?

- a. Ja
- b. Nee >> *ga naar vraag 15*

B14b. Voor het ontvangen van informatie van de gemeente, kun je hier je emailadres doorgeven:

_____ (invulruimte)

B15. Heb je verder nog ideeën over de aanpak van zwerfafval die je wil delen met de gemeente?

_____ (invulruimte)

B16. Hoe beoordeel je deze vragenlijst?

Heel slecht Heel goed

Veel dank voor het invullen van deze vragenlijst en je inzet voor het schoonhouden van jouw omgeving. Wij zijn hier als gemeente (naam) heel blij mee!

Vragen voor Categorie C

C7. Als gemeente (naam) vinden we het fijn dat je vaak zwerfafval opruimt. Op welke manieren doe je dit?

(meer antwoorden mogelijk)

- a. Op eigen initiatief
- b. Via een vereniging of school
- c. Via een lokaal initiatief van(invullen)
- d. Via een landelijk initiatief (invullen)
- e. Anders, namelijk: _____(invulruimte)

C8. Er zijn verschillende gemeentelijke en landelijke initiatieven om zwerfafval op te ruimen. Aan welke van onderstaande initiatieven heb je weleens meegedaan of zou je mee willen doen? (meer antwoorden mogelijk)

- a. Gemeente initiatief [*hier initiatief van gemeente invullen; bv Zappers*]
- b. Adoptie van een afvalbak of een milieustraatje
- c. Landelijke opschoondag van Nederland Schoon
- d. Beach clean-up tour van Stichting Noordzee
- e. World Cleanup Day georganiseerd door plastic soup foundation en Nederland Schoon

- f. Keep It Clean Day voor en door burgerinitiatieven
- g. Supporter van Schoon
- h. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)
- i. Geen van deze opties

C9. Mensen die een schone omgeving belangrijk vinden, melden het vaak bij de gemeente als ze zwerfafval zien, bijvoorbeeld op straat of rondom een afvalbak. Welke manier spreekt jou het meeste aan om een melding maken?

- a. Via de website van de gemeente (*webadres invullen door gemeente*)
- b. Bellen naar de gemeente (*nummer invullen door gemeente*)
- c. Foto sturen via een app (*invullen door gemeente*)
- d. Foto/locatie delen met de gemeente via sociale media (*facebook/twitter*)
- e. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)

C10. Vind je het belangrijk dat inwoners informatie krijgen over wat er in de gemeente (*naam*) allemaal gebeurt rondom de aanpak van zwerfafval?

- a. Ja, heel belangrijk
- b. Ja, best belangrijk
- c. Nee, niet belangrijk >> ga naar vraag 11

C10b. Welke informatie zouden inwoners moeten krijgen?

_____ (*invulruimte*)

C11. Steeds meer mensen inspireren anderen om zich ook in te zetten voor een schone omgeving. Welke manier om anderen te inspireren spreekt jou aan? (*Meer antwoorden mogelijk*)

- a. Anderen aanspreken wanneer ze iets op de grond gooien
- b. Een "Ik ben Supporter van Schoon" sticker op mijn deur/raam plakken
- c. Berichten op sociale media plaatsen
- d. Een zwerfafval opruimactie organiseren
- e. Samen met anderen een vaste zwerfafval route in mijn buurt schoonhouden
- f. Anders, namelijk: _____ (*invulruimte*)
- g. Geen van deze opties

C12. Wat kan de gemeente voor jou doen om jouw inzet voor een schone omgeving makkelijker of leuker te maken?

_____ (*invulruimte*)

C13. Wat zijn voor jou de belangrijkste redenen om je actief in te zetten voor minder zwerfafval?

_____ (*invulruimte*)

C14. Wil je meer informatie ontvangen over wat er in de gemeente allemaal gebeurt rondom de aanpak van zwerfafval, bijvoorbeeld over melden van zwerfafval of opschoonacties?

- a. Ja
- b. Nee >> ga naar vraag 15

C14b. Voor het ontvangen van informatie van de gemeente, kun je hier je emailadres doorgeven:

_____ (invulruimte)

C15. Heb je verder nog ideeën over de aanpak van zwerfafval die je wil delen met de gemeente?

_____ (invulruimte)

C16. Hoe beoordeel je deze vragenlijst?

Heel slecht Heel goed

Veel dank voor het invullen van deze vragenlijst en je actieve bijdrage voor het schoonhouden van jouw omgeving. Wij zijn hier als gemeente (naam) heel blij mee!